

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

VI. De præscriptione & vsucapione, velut celebratissimo modo acquirendi
dominium; speciatim quid sit; quas condiciones requirat, quos effectus
habeat; & quantum temporis ad cuiusque rei ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

& l. *Ex hoc iure*, ff. de iustitia & iure. Declaratur. Quia iure naturæ, & secundum primum hominis creati statum, omnia erant communia; nec cuiusquam quicquam ex rebus externis proprium, civili & particulari dominio.

Imo in statu innocentiae, nec futurum quidem erat particulare aliquod dominium proprietatis, sed solum iurisdictionis, ut communiter docent Theologi. Nec vero etiam ipsa natura hominis per se ad talem diuisionem inclinat, sed solum in vita civili, & suppositis deprauatis moribus ac incommodis, ex hominum malitia prouenientibus, ut recte notauit Lessius loc. cit. cum etiam in primitiua Ecclesia, & nunc in ordinibus Religiosis, nihil sit cuiusquam proprium, sed omnia quoad usum communia.

70 Facta est ergo diuisio rerum, ex communi gentium seu hominum consensu, aliquo ex præcedentibus modis; seu per ipsum Adamum, tanquam per caput humani generis, & similiter per Noë post diluuium, ut ex parte accidit Genes. 13. siue per electum à populo Principem, aut arbitrum, cuius voluntate res nondum diuisæ diuiderentur; siue priuatim prima cuiusque rei communis apprehensione, prout quemque in diuersa casus aut consilium impellebat; siue omnibus his modis, respectu rerum diuersarum.

Imo subinde in quibusdam rebus, interuenit etiam specialis Dei autoritas ac dispositio. Quo modo regna Chananzorum, & spolia Egyptiorum donata fuerunt à Deo Israëlitis. Sed hoc singulare est; nec ad primam rerum diuisionem pertinet.

DVBIVM VI.

De præscriptione & vsucapione, velut celebratissimo modo acquirendi dominium; speciatim quid sit, quas condiciones requirat, quos effectus habeat; & quantum temporis ad cuiusque rei præscriptionem sit necessarium.

Ad S. Thom. 2. 2. q. 66. a. 1. & 2.

71 **Q**uæritur primo, quid sit præscriptio & vsucapio. Respondeo. Præscriptio in Iure quidem civili significat exceptionem, seu oppositionem aduersus actionem Actoris, seu dilatoriã, seu peremptoriã; quo modo etiam Tertullianus inscripsit librum suum *de præscriptionibus*, aduersus hæreticos. In Iure autem Canonico, & apud Theologos hic, significat longam aliquam possessionem, qua fit, ut res antea aliena, nostra fiat; vel certe ius quoddam alterius, quod habebat erga nos, extinguatur. Quin etiam dominij acquisitio, vel alieni iuris siue realis, siue personalis peremptio, per continuationem temporis lege definiti, vocatur præscriptio.

72 Quo modo ipsa velut genus quoddam est ad vsucapionem, quæ definitur, *acquisitio dominij, per continuationem temporis lege definiti*, ut habetur l. 3. ff. de vsucapionibus; nisi in hac ipsa definitione uocula, *acquisitio dominij*, late pro acquisitione cuiuscunque iuris, seu etiam immunitatis ab onere, accipiatur. Quod si fiat, tam utraque vox idem significabit, ut recte aduertit Lessius cap. 6. dub. 1.

Nec est in iure fundata, illa iuris interpretum vulgata distinctio præscriptionis ab vsucapione, quod hæc sit rerum mobilium, illa vero immobilium, ut patet Instit. de vsucapionibus, in principio, & l. vnica C. de vsucapione transformanda.

73 Quæritur secundo; Quas condiciones requirat præscriptio. Respondeo. Condiciones ad præscriptionem requisitæ reuocari possunt ad quatuor; quæ sunt; rei præscriptibilitas, possessio cum titulo, bona fides, & tempus sufficiens.

74 Prima igitur conditio est, ut res sit præscriptibilis; sunt enim quædam, quæ præscribi non possunt; ut ea quæ sunt iuris diuini, item homo liber, seruus fugitiuus, via publica; pensio vel canon Reipublicæ soluendus pro agris, limites prouinciarum, si noti sint; exemptio ab obedientia Superioris, dominium in bona pupilli, & alia, quæ vide apud Couarruiam in regulâ *possessor* part. 2. Syluestrum V. *præscriptio*. 2. à num. 2. Ioannem Medinam quæst. 16. de restitut. Alphonsum à Castro lib. 2. de lege penali cap. 5. Lessium cap. 6. num. 24. & 48. qui tamen recte notat, quædam in iure subinde, ideo solum dici præscribi non posse, quia ordinario modo & tempore præscribi non possunt, ut sunt res furtiue, res vi possessæ, & res fisci, de quibus infra.

75 Bona vero Ecclesiastica præscribi possunt etiam à Laicis, nisi sint res, vel loca sacra, ut sunt calices, templa, monasteria &c. hæc enim præscribi non possunt, ex cap. *Causam*, extra de præscriptionibus; uti nec ius cognoscendi causas clericorum, apud Azorium tom. 3. lib. 1. cap. 26. q. 2. & fufius à me dictum lib. 2. defens. Eccles. libert. cap. 16. contra Couarruiam præct. quæst. cap. 13. n. 5. sibimet aduersantem lib. 3. var. resolut. cap. 13. n. 4. Fundamentum eius rei explicauimus tom. 2. disp. 5. q. 5. dub. 3. & q. 7. dub. 1. & pluribus dicitur tom. 4. de libert. Eccles.

76 Sed & contra vacantem Ecclesiam non præscribitur; cap. *de quarta*, de præscriptionibus, Plura infra.

77 Secunda conditio est possessio; siue ut res actu possideatur à præscribente; nam sine possessione non præscribitur, ex 3. regula iuris in 6. & l. *sine possessione* ff. de vsucapione. Necessè est autem, ut res tanquam propria, non precario concessa, possideatur; idque legitimo titulo, saltem probabiliter præsumpto, ex cap. *si diligenti*, de præscriptionibus, & cap. *Clerici*, 16. quæstion. 4.

Nec quoad tituli iustitiam sufficit ignorantia iuris, licet inuincibilis, ex communi, contra Medinam quæst. 17. de restitut. Sed facti solum

ex l. *ita iuris*, ff. de iuris & facti ignorantia, l. *nonquam*, ff. de usufructibus.

In dubio tamen præsumptio stat pro præscribente, ob possessionem bonæ fidei, vt recte Lessius ibidē. Nec omnino improbabile est, ignorantiam etiam iuris non obstare præscriptioni, in ijs, in quibus toleratur ignorantia iuris, iuxta Molinam tom. 3. lib. 2. de primogenitis cap. 7.

78 Quin etiam ex veriori, titulus (saltem specialis) idemque sine ignorantia iuris probabiliter præsumptus, non requiritur vniuersim ad omnem præscriptionem; sed solum ad ordinariam, seu quæ sit ordinario tempore; alias enim etiam sine titulo, aut cum probabili præsumptione tituli, fundatâ etiam in ignorantia iuris, locum habere præscriptionem immemorabilem, aut extraordinariam, ac per longius aliquod tempus, non solum quoad fructus, sed etiam quoad substantiam rei, post Medinam quæstione 17. rectius sentiunt Couarruuias in regul. *Possessor* part. 2. §. 7. numero 6. & Lessius numero 8. 17. & 23.

Vbi etiam notat, in præscriptione 30. vel 40. annorum, non requiri titulum, nisi quando præsumptio iuris est contra præscribentem, iuxta Couarruuiam lib. 1. variar. cap. 17. n. 7. ex cap. 1. de præscriptionibus in sexto. Exempla adferuntur infra.

79 Tertia conditio est, vt res possideatur bona fide, ex cap. *Possessor*, de regulis iuris, & cap. *Vigilanti*, & cap. *si diligenti*, de præscriptionibus: quicquid Glossa in cap. vlt. eod. tit. & leges quædam ciuiles, præscriptionem cum mala fide approbent; quibus merito derogatum est iure Canonico locis citatis.

80 Censetur autem quis possidere bona fide, rem semel bono titulo acquisitam, qui nescit esse alienam; etiam si postea dubitet, an sit aliena; vt ex communi cum Panormitano, & glossa tit. de præscript. docet Medina q. 17. Valentia disp. 5. q. 6. pun. 5. Lessius dub. 3. Et satis patet tum ex cit. cap. vlt. de præscript. & cap. *si Virgo*, 34. q. 1. Tum ex meliori conditione possidentis; etsi contrarium sentiat Adrianus 4. de restitut. & Sotus lib. 4. quæst. 5. art. 4. modo quis non dubitet simul, an liceat rem illam retinere, vt rectè Lessius dub. 4. ex l. *si fur* ff. de usufructibus. quia stant tali dubio, non licite retinebit. Secus in priore casu ex dictis tomo 2. disputatione 2. quæstio. 6. dub. 4.

81 Quod si ex dictis conditionibus aliqua desit, dicitur præscriptio *non currere*, seu non procedere, vel etiam interrumpi; ita vt inchoata cesser, nec tempus præteritum cum sequenti amplius possit continuari.

82 Quarta conditio est, tempus legitimum, hoc est, à iure præscriptum, vt præscriptio ipsa compleatur, de quo breuiter & in genere hæc nota. I. Annos, quibus prior possessor rem bona fide possedit, seruire successor, ex l. 14. ff. de usufructibus. Excipitur triennalis beneficij præscriptio, de qua infra ex communi Doctorum.

83 II. Opus esse, vt tempus legitimum cuiusque rei præscribendæ, non sit interruptum. Est autem

interruptio duplex; naturalis, & ciuilis. Naturalis est, cum bona fides, seu aliud quidpiam, ad præscriptionis substantiam necessarium deficit: ciuilis interruptio communiter fit per contestationem litis, coram legitimo iudice; idque in præscriptione decem, viginti, seu plurium annorum, nisi Actor litem deserat, vel succumbat, vt ex communi docent Couarruuias part. 2. §. 12. Molina disp. 72. Lessius cap. 6. n. 49. Qui addunt, præscriptionem contra actionem fisci, interrumpi sola citatione.

84 III. Dicitur nonnunquam præscriptio *dormire*; quando pro tempore quidem præsentem non currit (vt tempore belli, pestis, aut cum Ecclesia vacat, aut ille, contra quem præscribitur, non potest agere, vt est filiusfamilias, pupillus, vxor viuente marito:) sed eo exacto, continuatur cū præcedenti, ex communi apud Lessium dub. 16. aliosque citatos.

85 Quæritur tertio; Quantum temporis ad cuiusque rei præscriptionem sit necessarium. Respondeo breuiter; quia res hæc ad Iurisconsultos proprie, non ad Theologos spectat: Res omnes, quæ præscribuntur aut acquisitæ sunt ab authore malæ fidei, aut ab alio; hæc dicuntur præscribi ordinario tempore, illæ non nisi extraordinario. Vtræque rursus aut mobiles sunt, aut immobiles; itemque aut res Ecclesiæ, Principis, Fisci &c. aut aliorum. De quibus omnibus pro dicta varietate, aliter & aliter, quoad tempus præscriptionis, iudicandum est. Loquendo igitur primum de præscriptione ordinaria, nota sequentia.

86 I. Ad præscriptionem rerum mobilium hominis priuati, vel etiam Ecclesiæ, cum titulo, sufficere possessionem triennem bona fide continuatam; sine titulo, possessionem annorum triginta. Ita communior sententia apud Molinam tom. 1. tract. 2. disp. 68. & Lessium lib. 2. cap. 6. dub. 7. Et prior pars habetur Instit. de usufructibus in princip. & l. vn. Cod. de usufructibus transfor. & inauthenticis, *Quas actiones*. C. de Sacrosanctis Ecclesijs, & cap. vlt. ac penult. 16. q. 3.

87 Posterior pars colligitur argumento legis 3. C. de præscriptione 30. vel 40. annorum: etsi contrarium cum alijs teneat Azor tom. 2. lib. 1. cap. 21. q. 1.

Et licet iuxta citatam authenticam, nonnulli, in quibus Panormitanus, Syluester, & Azor, peculiariter etiâ excipiant bona mobilia Ecclesiæ Romanæ, rati ad præscriptionem cōtra eam, in omni bonorum genere, requiri centum annos; quam sententiam etiam probabiliorem censet Lessius c. 6. dub. 7. multum fauente citata authentica, & dictis canonibus: non improbabilis tamen est etiam contraria sententia, cum Molina cit. disp. 68. Lessio loc. cit. Sayro lib. 9. c. 12. n. 25. Couarruuias in regul. *Possessor*, part. 2. §. 2. n. 5. & alijs, apud citatos.

88 II. Bona immobilia priuatorum non minorennum, cum titulo præscribuntur, inter præfentes, annis decem; inter absentes viginti: sine titulo autem, contra minorenes (id est, nondum habentes viginti quinque annos expletos) requiruntur anni triginta. Ita communis

apud

apud Molinam d. 69. Lessium dub. 8. Prima & secunda pars sumitur ex Instit. de vsu cap. §. 1. & l. *Cum in longi*, C. de præscriptionibus. Tertia pars ex cap. *Sanctorum*, de præscriptionibus. Quarta pars de minoribus patet ex l. vlt. C. In quibus causis in integrum.

89 Excipit tamen pupillos, contra quos, quamdiu in ea ætate sunt, nulla valet præscriptio, ex l. *sicut in rem*. C. de præscript. 30. annorū, & dictis supra. Vocantur autem præsentēs, qui in eodem territorio, v. g. Ingolstadtensi habitant; absentes, qui in diuersis; vt pluribus persequitur Molina cit. disp. 69.

Quod si anni præscriptionis partim sint præsentia, partim absentia, tum vnus annus præsentia æquualet duobus absentia, ex authentica, *Quod si quis*. C. de præscriptionibus apud citatos.

90 III. Ad præscriptionem immobilium contra Ecclesiam Romanam, requiruntur anni centum: contra aliam Ecclesiam, vel Hospitale, aut Monasterium, (iure communi,) vel contra alias causas, sufficiunt anni quadraginta. Ita communis apud Molinam disp. 72. aliosq; citatos, & patet ex authentica citata.

Eodem priuilegio centum annorum gaudere, etiam Ciuitates, & regna, si quid eis per vltimam voluntatem relictum, vel si donatum, aut venditum fuisset, docent ex Couarruua Molina disputat. 74. Lessius citat. dub. 8. iuxta legem vltimam C. de sacrosanctis Ecclesijs.

91 Dixi vero (iure communi) quia ex peculiari priuilegio quorundam ordinum, bona immobilia contra eos præscribi non possunt, nisi annis 60. vt Ordini S. Benedicti concessum est ab Eugenio IV. Congregationi S. Saluatoris à Iulio II. & nostræ Societati, alijsque eorundem priuilegia participantibus, ab alijs Pontificibus, vt habetur in compendio priuilegiorum mendicantium, & referunt Molina cit. disp. 72. & Lessius dub. 8.

Intelliguntur vero hic nomine bonorum immobilium, etiã iura & actiones ad bona immobilia; item beneficia, census, redditus, ius patronatus, vsusfructus, & seruitutes. In quibus tamen subinde quædam variant, vt dicemus.

92 IV. Beneficium non præscribitur sine titulo, iuxta regulam 1. in sexto, ex communi apud Couarruuiam in regul. *possessor* par. 2. §. 10. n. 9. Azorium tom. 3. par. 1. c. 20. q. 4. Molinam disp. 70. & Lessium n. 34.

Cum titulo colorato, contra priorem possessorem, præscribitur beneficium decennio inter præsentēs; vicennio inter absentes, ex communia apud eosdem.

Contra quemlibet impetorem præscribitur beneficium, & quoad titulum, & proprietatem; is qui pacifice id absq; Simoniaco ingressu triennium possedit: esto postea cognoscat collationem fuisse nullã, ex regula Cancellariæ Romanæ 33. & communi apud Nauarrum l. 3. consilio 30. de præbendis, Azorium tom. 2. l. 7. c. 35. q. 8. Lessium n. 35. Rebuffum apud eosdem, contra Couarruuiam par. 2. §. 10. n. 10. & Azorium tom. 3. par. 1. cap. 20. q. 4. loquendo de titulo.

Consentit nobiscum Sa, V. *Beneficium* numer. 14. qui ex declaratione congregationis Cardinalium addit, non teneri etiam ostendere titulum; idemque extendit ad malæ fidei possessorem; quod non probatur, ob dicta superius: facilius ad beneficiorum alioquin iure positio inhabiles extendi patiar, vt faciunt Rebuffus de pacifica possessione n. 106. & Azor tom. 2. q. 1. et si repugante Ludouico Gomez q. 2. & 15. in eandem regulam 1.

94 V. Ius patronatus in Ecclesia, quam constat fuisse liberam, à Laico nusquam præscribitur, ex communi, apud Couarruuiam in regul. *Possessor* 2. part. §. 10. Molinam disp. 75. Azorium tom. 3. lib. 1. cap. 20. quæst. 3. & Lessium c. 6. dub. 10. Ius enim illi resistit, de quo vide etiã Concilium Tridentinum sess. 25. c. 9.

Quod si dubium sit, an Ecclesia parochialis libera fuerit, præscribi poterit ius patronatus à Parochianis, annis quadraginta cum titulo; tempore immemoriali sine titulo, apud eosdem. Imo Lessius dub. 65. addit, etiam sine titulo annis quadraginta præscribi.

In simili dubio, ius nominandi Rectorem, aut Prælatum, in Ecclesia Collegiata, vel Cathedrali, præscribitur à Laico contra Ecclesiam annis quadraginta cum titulo, aut tempore immemoriali absque titulo, iuxta Couarruuiam in regul. *Possessor* part. 2. §. 10. & Lessium n. 32.

95 In Ecclesia vero non libera, ius patronatus à Laico contra patronum priuatum præscribitur, ad eum modum, quo cætera bona immobilia, nempe cum titulo quidem colorato annis decem inter præsentēs, inter absentes viginti: sine titulo annis triginta ex communi apud Molinam d. 70. & Lessium n. 33. et si non nihil variant Couarruuias loco citato n. 8. & Azor tom. 3. lib. 1. c. 23. q. 2.

96 VI. Ius exigendi decimas, à Laico non potest præscribi, post Concilium Lateranense sub Innocentio III. ex cap. *Quamuis*, & cap. *prohibemus*. de Decimis, & communi apud Couarruuiam lib. 1. variat. cap. 6. dub. 5. & Lessium dub. 5. Et nihilominus, si cuius Maiores à tempore immemoriali tale ius possedissent, præsumitur id habuisse ante Concilium; nec opus est alia tituli probatione, vt ijdem notant.

97 Immunitas vero à soluendis decimis præscribi potest spatio quadraginta annorum cum titulo, vel tempore immemoriali sine titulo, iuxta Lessium ibidem, & fere Couarruuiam libro 1. variat. capit. 17. Valentiam loc. cit. Henríquez lib. 7. c. 2. num. 2.

VII. Actiones ac debita rerum tam immobilium, quam mobilium (licet hæc alias computentur inter res mobiles, iuxta Molinam disputatione 68.) contra creditores præscribuntur cum bona fide annis triginta, vel citius, ex l. *sicut in res* 3. C. de præscriptione triginta & quadraginta annorum. Contra Ecclesiam (in actione decenniali & longiori) non nisi annis quadraginta, ex authentica, *Quas actiones*. C. de SS. Ecclesijs, & communi apud Couarruuiam in Regul. *Possessor* §. 11. n. 4. Molinã d. 72. Lessium du. 11. Excipitur actio Hypothecaria, quã habet Creditor;

hæc enim, si res hypothecata possideatur à debitoribus, vel hæredibus eius, non extinguitur nisi annis quadraginta: Si vero res illa possideatur ab eo, qui non est debitor, nec hæres eius (vt si emptor sit ab eo, qui ignorabat hypothecam) extinguitur decennio inter præsentibus, & vicennio inter absentes, ex l. *Cum notissimi* C. de præscript. 30. annorum & l. 1. ac 2. C. si aduersus creditorem, apud Couarruiam in regul. *possessor* 3. par. § 1. & Lessium loc. cit.

Inter actiones autem, quæ citius extinguuntur, est actio iniuriarum, quæ expirat lapsu vnius anni; item actio ad accusandum adulterium pœnæ causa, perit lapsu quinquennij; ad alia crimina accusanda, annis viginti: saluo tamen iure iudicis ex officio procedentis, apud Lessium loc. cit.

98 VIII. Ius indicendi vectigalia, & similia, quæ Principis dignitati communiter referuantur, cum titulo præscribuntur annis quadraginta; sine titulo tempore immemoriali, ex communi apud Couarruiam loc. cit. & Lessium dub. 12.

Eodem modo præscribi contra principem potest libertas, per quam quis desinat esse eius subditus.

Bona vero coronæ annexa, vt prata, saltus, vrbes, castra &c. contra principem non præscribuntur, nisi centum annis.

In his quæ princeps possidet tanquam priuatus, præscribitur contra eum, velut contra alterum priuatum: sicut & res patrimoniales Clericorum, etsi de his nonnulli aliter sentiant apud Azor tom. 3. lib. 1. cap. 22. q. 5.

Immunitas vero à censu & tributis principi debitis, in recognitionem supremæ potestatis, non potest præscribi. Secus est de indictionibus & collectis extraordinarijs; quæ omnia etiam, & communi sententia tradunt & fusius confirmant Molina tom. 1. tract. 2. disp. 73. & 74. & Lessium dub. 12.

99 IX. Actio fisci in bona commissa extinguitur quinquennio; nisi in casu perduellionis, ac similibus criminis, ob quod rei iure non præscribunt, quamdiu puniri possunt.

Secus est de ijs, ad quos ea bona perueniunt; hi enim itidem præscribunt quinquennio; excepto casu hæresis, siue apostasiæ à fide: tunc enim, iuxta ius commune, quod in Imperio, quoad toleratas hæreses locum non habet, successores nunquam præscribunt; nisi ignorauerint lapsum hæresis in antecessore, & quadraginta annis cum hac ignorantia rem possederint, iuxta cap. 2. de præscriptione.

Res autem fisci Ecclesiæ Romanæ præscribuntur annis centum, ex communi apud Molinam disp. 63. & 73. & Lessium dub. 11. & 12.

100 X. Vt etiam de extraordinaria præscriptione aliquid dicam; rem acceptam à possessore malæ fidei, seu qui mala fide tradidit, immediatum hæredem (eo quod fictione iuris defuncti personam representet) nunquam præscribere, habet communis sententia apud Couarruiam in regulam *possessor* part. 3. §. 9. Molinam disp. 65. & Lessium dub. 13

Nihilominus iure canonico, & in foro conscientiæ, præscribere annis triginta probabile est, iuxta Couarruiam & Lessium ibidem, post Dinum, Bartolum, & alios.

Ab hæredibus mediatis (ex probabili etiam, qui *sui* vocantur, vt sunt filius & filia respectu patris; nepos & neptis respectu aui morientis, in cuius sunt potestate) vt & alijs, qui bona fidem rem talem acceperint, alio quam hæreditatis titulo, v.g. legati, donati, empti, præscribitur tempore ordinario; nisi vel res sit immobilis, & is, contra quem præscribitur, ignoret, eam ab alio possideri, aut res sit furtiua, vel vi possessa; tunc enim requiruntur anni triginta, ex communi, iuxta l. An *vitium*, ff. de diuersis temporibus præscript. & §. *Furtiua* Instit. de vsucap. apud citatos, & Sa verbo *Præscriptio*, & Azorium tom. 3. lib. 1. cap. 20. q. 8. licet aliter Sotus lib. 4. de Iustitia q. 5. a. 4.

Vnde quamuis res furtiua, res vi possessa, & res fisci dicantur non posse vsucapi, possunt tamen extraordinaria præscriptione; hæc quadraginta, illa triginta annis.

Simili modo ea, quorum alienatio est prohibita, vt fundus dotalis, maioratus, legatum, fidei commissum possunt quidem præscribi tempore ordinario ab eo, qui bona fide illa possidebat, & iam vsucapionem inchoauerat, antequam illa bona contraherent hæc onera, siue obligationes reales. Vbi vero iam contraxerunt, non potest inchoari præscriptio ordinaria ab eo, qui hæc accepit ab autore malæ fidei (secus de eo, qui accepit à tertio) bene tamè tricenaria, apud Lessium n. 39. & 48.

Quæritur quarto; Quosnam habeat effectus legitima præscriptio. Respondeo. Effectus legitime præscriptionis est, quod per eam etiam in foro conscientiæ transferatur dominium, adeoque à restitutione excuset; etiam si postea res cognoscatur fuisse aliena, nec vlla negligentia prioris domini intercesserit, vt habet communis Theologorum, ac Iuristarum sententia, apud Valentiam q. 6. pun. 5. Molinam tom. 1. disp. 61. & colligitur ex citatis canonibus & legibus; quicquid in contrarium dixerint Scotus, Gabriel, Rossella, Adrianus, Ioannes Medina, apud Molinam loc. cit. & Lessium lib. 2. c. 6. dub. 17. qui contra eosdem recte negant, leges de præscriptione nisi solum, aut potissimum præsumptione negligentia, vt patet l. 1. ff. de vsucap. Ratio sumitur ex dictis dub. præced. de modo transferendi dominium per publicam autoritatem.

Aduertendum tamen, quibusdam etiam post completam præscriptionem, autoritate Iudicis interueniente, dari restitutionem in integrum; nempe primo minoribus, hoc est, qui nondum expleuerunt 25. annos.

Secundo pijs locis & Ecclesijs (gaudent enim priuilegio Minorum) etiam si præscriptio sit quadraginta annorum, iuxta cap. 1. & 2. de restitutione in integrum in sexto, & iuxta glossam & Doctores in authenticam, *Quas actiones*, C. de Sacrosanctis Ecclesijs, ex communi apud Panormitanum in c. 1. & cap. *Audiuo*, de præscriptio-

nibus, & Couarruiam ad regulam *possessor* part. 1. §. 3. n. 3. & Lessium cap. 6. dub. 18. licet aliter sentiat glossa in cap. *Auditis*, de restitutione in integrum.

105 Tertio, gaudent etiam eodem privilegio, Republicæ, ciuitates & communitates, apud Azorium tom. 3. cap. 22. quæst. 3. ex probabili; quæ tamen haud scio, an sint vsu recepta. Conceditur vero eis hoc ius per quatuor annos, à completa & cognita ab eis præscriptione, ex citatis canonibus, & l. finali C. de tempore in integrum restitutionis.

106 In præscriptione itidem decem, & viginti annorum, (non vteriori,) restituitur in integrum, iuxta communem, intra præscriptum quadriennium, conceditur etiam maioribus, ex causa iustæ ignorantie, quod res ab alio possideretur, vel impotentia reclamandi; quam tamen causam, ipsi probare debent, iuxta Couarruiam, & Lessium locis cit.

DVBIVM VII.

De iure, prout est obiectum Iustitiæ, eiusq; varis diuisionibus.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 77. aa. 4.

107 **E**Gimus hæcenus de iure, prout significat eõpetentiã ad rem aliquam: nunc de iure agendũ est, quatenus est obiectũ iustitiæ, idemq; significat quod *iustum*. Cuius propria ratio vt intelligatur, aduertendum est, varias esse diuisiones Iuris, prout iustum late acceptum significat. Primo enim sicut ipsum nomen iustitiæ late quandoque accipitur, pro cuiusque virtutis actu, vt q. 2. dub. 1. dicitur; ita etiam ius siue iustum late quandoque accipitur, pro cuiuslibet virtutis debito.

Quo sensu *ius* aliud dicitur *morale*, aliud *legale*, hoc ad iustitiã, & quasdam virtutes ei annexas, puta religionem, pietatem, obseruantiam, &c. spectat: iustum autem morale tum ad charitatem, temperantiam, fortitudinem, iisdemque adiunctas, tum etiam ad virtutes, quasdam iustitiæ annexas pertinet; vt habetur apud S. Thomam q. 80. a. 1. est que hæc diuisio admodum recepta: quamuis nonnulli debitum legale hoc etiam sensu vocent *legitimum*, in quibus Molina hic disp. 7.

Nec vero hæc diuisio eadem est cum illa, quam habet Aristoteles 5. Ethic. 7. & lib. 8. cap. 13. vbi *ius* aliud facit *legale positum*, aliud *naturale*, seu non scriptum, vt in eum etiam locum recte notat S. Thomas; quandoquidem potest quiddam debitum esse iure naturali non scripto, quod tamen iuxta præsentem phrasin, morale debitum non sit, sed legale, vt inferius patebit.

108 Quare circa hanc diuisionem Notandum I. Quo modo debitum seu iustum morale à legali differat, non ita facile explicari. S. Thomas citat, q. 80. a. 1. vbi de hac re ex instituto agit, docet debitum legale esse, ad quod reddendum aliquis lege astringitur: debitum autem morale, quod aliquis debet *ex honestate virtutis*, siue id necessarium sit ad virtutis honestatem simpliciter, qua-

le debitum cerni ait, in veritate, gratia; iustitia vindicatiua; siue ad bene esse; quale iuxta eundem cernitur in liberalitate, affabilitate, siue amicitia.

Idem S. Thomas quæst. 106. a. 4. ad 1. *Debitum*, inquit, *legale statim soluendum, aliquum non esset conseruata iustitia equalitas, si vnus retineret rem alterius absque eius voluntate; sed debitum morale dependet ex honestate debentis*. Et quæst. 118. art. 3. ad 2. ait, *debitum legale esse, vt homo nec accipiat, nec retineat alienum; debitum autem morale attendi secundum regulam rationis*.

109 Quam doctrinam admodum laudans, & exponere volens Couarruias in cap. *Cum in officijs* n. 10. & in cap. *Cum esses* num. 9. de testament. & in cap. *Quamuis factum* part. 2. §. 4. num. 9. ait, ius seu debitum morale esse illud, quod confurgit ex honestate, seu quod ad honestam quandam obseruationem pertinet: debitum autem legale, quod oritur ex vi legis ac iuris naturalis. Sed cum ex sententia S. Thomæ etiam debitum quoddam morale iure naturali debitum sit, vt supra vidimus, idcirco Couarruias aut mentem S. Thomæ assecutus non est, aut eam non satis declarauit.

110 Quidam putant, se hanc diuisionem iuris satis explicasse dicendo, ius seu debitum legale esse id, quod ex obligatione iustitiæ præstandum sit; debitum autem morale, quod ex obligatione aliarum virtutum. Sed nec isti satisfaciunt; cum enim ex sententia Aristotelis, & S. Thomæ locis citatis, iustum sit obiectum iustitiæ, eaque adeo ordine cognitionis prius, necesse est, hanc per illud, non per istam illud explicari. Accedit quod debitum legale hoc sensu non est solius iustitiæ, sed etiam quarundam virtutum annexarũ iustitiæ, vt supra ex S. Thoma retuli.

111 Notandum proinde II. Accomodate ad mentem S. Thomæ dici posse, debitum legale esse id, quod fundatur in aliqua directa potestate, actione, vel iure, quod quis habet ad rem possidendam vel acquirendam, propter æqualitatem quandam constituendam inter se & alium: debitum autem morale, quod proprie non fundatur in tali aliqua potestate, sed solum in honestate operantis, seu debita quadam rectitudine & ordine, quæ operas in suis actionibus seruare debet, ne quicquam viciose aut distorte agat; ideo videlicet debitum, non quia alter per se ac proprie ius ad eam rem habeat, sed præcise quia ipsemet operans alias ab honestatis semita recedet, aut certe non ita conuenienter illi operabitur.

Atq; hæc ipsa etiã est mens S. Thomæ cit. q. 80. a. 1. cum dixit, debitũ morale deberi ex honestate virtutis: debitũ autẽ legale soluẽdũ, vi legis; nepe quia leges & iura potissimum circa debitum iustitiæ versantur.

112 Prioris autẽ generis debitũ est etiã elemosynã: quanquã in casu extremæ necessitatis, aut cũ quis habet supflua, id etiã aliquo modo cõseatur *legale* à S. Thoma q. 118. 2. 4. ad 2. & Caietano ibidem, sed non proprie.

Secundo diuiditur ius seu iustum *legale in ius simpliciter*, quod etiam *politicum* vocatur; & in